

hetővé. A most létrejött előadás minden ere nye ellenére „jól fésültebb”, gördülékenyebb, egyúttal szenvedélytelenebb a kelletténél (s paradox módon nyilvánvalóbbá is teszi a szöveg eredendő gyengéjét, mint egy vele stilárisan adekvátabb bemutató tenné).

Igaz ez az amúgy feltűnően egységes, érett színészi teljesítményekre is. Kidolgozottak, egyénítettek az egyes alakok, kapcsolatszerűk szépen kirajzolódik, ám azok a figurák, melyeknek lényegéhez tartozik a belső izzás, a céltalanul sistersgő indulat, némi hiányérzetet váltanak ki. Betz István jól érzékelteti Horváth Feri kétségbeesett vergődését, hihetővé teszi a figura formátumát (noha a rendező - talán a szereplők adottságait felmérve, talán megfelelő koreográfus hiányában - nemigen iktat táncos betéteket az előadásba), de túlságosan megszelídíti a darab „sötét angyalának” önpusztító, társai életét is pokollá tévő szenvedélyt, indulatait. Hasonlóképp „szelídül” kicsit Andi alakja is: Melkvi Beáta nagyon meggyőzően építi a szerepívet a csábítás különböző trükkjeitől a látszólagos győzelem röpke elégedettségén át az alávettség, a vereség megalázó állapotáig, ám a lány ijesztő amoralitását, reflektálatlan egoizmusát jelentősen tompítja. Azt viszont érzékletesen rajzolja ki, ahogy Andi-nak - a valóban szerelmes Ritával szemben - a Horváthtal való kapcsolat a kitörés utolsó(nak vélt)

tömbből faragott Bárója alighanem a legerősebb, legszuggesztívőbb figura a színen: céltalan indulatai, megkeseredett gyűlölete valóban sistersg. (Más kérdés, hogy az erőteljes alanyi színésznek érződő Nagynak még gazdagítania kell színészi eszköztárát ahhoz, hogy szerepei ne váljanak túlonként egyformává, következésképp túl hamar kiismerhetővé.)

Talán valamivel egyszerűbb a dolguk azok-nak, akik a pragmatikusabb felfogású, életre-valóbb figurákat játsszák; a maradéktalanul sikerültek érzett alakítások legalábbis ezek-ben a szerepekben születnek. Szabó Zoltán nagyon pontosan, határozottan építi fel a kölyökkutya-mosolyú, látszólag könnyen befolyásolható, ám mind magabiztosabbá, józanabbá váló, a művészetet a biztos egzisztenciáért feladó, a felhők közül a realitások világába átlépő Nyúl alakját. Pikali Gerda színesen, érzékletesen hozza a kedves, szelíd, eleve áldozatszerepre predesztinált, de önmagát mártírnak nem tartó, a realitásokba bele-nyugvó, céljait, ha súlyos kompromisszumok árán is, de mégiscsak elérő Rita figuráját. Pálfi Katalin pedig igen szuggesztíven és a lehetőségekhez képest sok színnel játssza a túlzottan pragmatikusnak látszó, ám saját döntésével belülről megbékélni képtelen, megkeseredő, kiürülő, törvényszerűen a gyilkos törbe futó Erikát.

A többiek doleát a szerentől való alkati el-

Széles Zita Jutkaként, az azért nemigen hihető róla, hogy valamennyiük közül ő a legfiatalabb, legtapasztalatlanabb, legártatlanabb. Ruttkay Laura Kass Editje „alternatív” lézengő, intellektuális szerencsétlen, de aligha az a gazdag csábító, akit pénzéért lehetne megölni. Miként Pavletits Béla Menedzsere is piperkőc lelki nyomoronc inkább, mint hatalmával visszaélő manipulátor. Mindez azonban nem színészi vagy rendezői hiba, sőt, inkább az alkotók intelligenciáját dicséri; sokkal kisebb baj, ha néhány szituáció kevésbé hiteles, mint ha fiatal színészek alkatuk ellenére, természetellenesen kénytelenek játszani.

Az előadás a dráma (primer esztétikai szempontokon túli) érvényességét, aktualitását nem igazolja ugyan, s egy újabb nemzedéki áttörés erejét sem sejteti, ám szakmailag - mind a végzős rendező, mind a pályájuk elején álló színészek munkáját tekintve - biztató produktum.

URBÁN BALÁZS

Németh Ákos: Müller táncosai (Színház- és Filmművészeti Főiskola - Odry Színpad)

Rendezés-díszlet-jelmez: Forgács Péter. Szereplők: Betz István, Nagy Zsolt, Szabó Zoltán, Pálfi Katalin, Pikali Gerda, Széles Zita, Melkvi Beáta, Pavletits Béla, Ruttkay Laura, Turek Miklós

ÖRKÉNY ISTVÁN: PISTI A VÉRZIVATARBAN

ISTEN LÁBA ÉS ÖZV. VARSÁNYINÉ

Az Újvidéki Színház Örkény István-egypercesekből szőtt groteszk színpadi játékot játsszik László Sándor rendezésében. Az előadásban két olyan szereplővel találkozunk, akiket hiába keresnénk az eredeti mű szereplőlistáján. Az egyik A Valaki, a másik pedig özvegy Varsányiné, akiről Örkénynél csak beszélnek: ő az, aki a háború - mindegyik, bármelyik háború - után elsőnek ad magáról életjelt: „Hozott szalonnával egérintést vállal doktor Varsányiné” - így szól a hirdetés, s nevét mint a túlélés jelképét imába foglalva ismétlik a szereplők a darab zárómondatában: „Varsányiné... Varsányiné... Varsányiné!”

Az újvidéki Pistiben Varsányiné megjelenik: miközben a közönség elfoglalja a helyét a nézőtérben, a többi szereplővel együtt ő is ott van (a szerepet Faragó Edit játssza). Igaz, ekkor még nem tudjuk, hogy ki az az erősen kifestett nőszemély, aki a színpadon magasba emelkedő, csigalépcsőszerű torony (az előadás egyetlen díszlete) tővében gubbaszt, a földön, előtte cigaretta, olaj, mosópor, WC-papír, összecukható esernyő - minden, ami egy piaci árus kelléke lehet. Özvegy Varsányiné ugyanis viszonteladásból él, s ahogy elnézem, nem rosszul.

Varsányinéval ellentétben a színlapon Valakiként feltüntetett szereplőt csak közvetlenül a tapsrend előtt látjuk. Ekkor jön le az előadás Pistije közé és közénk, az élet Pistije közé. Addig csak a meztelen lába lóg bele a színpadképbe, nem kevés bizonytalanságot keltve, ki is légyen a gazdája. Megjelenése egyértelművé teszi: a láb Krisztusé. Hiszen aki megjelenik, az felismerhetően a keresztfáról levett, meztelenségét lepellel takaró Krisztus. Az ő lábát láttuk, azt a lábat, amelyet megérinteni minden halandó vágya. Csakhogy tudjuk, ez szinte sohasem sikerül, kivált nem a Pisti-szerű kisembereknek; ők boldogságukat legfeljebb akkor remélhetik, ha a találékony viszonteladónak a túlélés érdekében kialakított életfilozófiáját vallják. Ahogy manapság - jószerivel immár tíz éve - teszi ere felé számtalan magyar, szerb, horvát, montenegrói, albán, roma öslakos vagy menekült Pisti, akiknek egyedül ez az életmód maradt.

Örkény István létgroteszkje (Balassa Péter kifejezése) így kap hiteles helyi élettartalmat annak a városnak a színpadán, amelynek régi és új lakosai naponta kényszerülnek kipróbálni özvegy Varsányiné túlélési életreceptjét, s amelyre változtatás nélkül érvénye

sek Örkény Pistijének szavai: „A város a Dunára két partján terül el. [...] Szíveskedjenek megkapaszkodni. Ez az ingás onnan származik, hogy éppen a Dunán kelünk át, egy pontonokból vert, úgynevezett [...] szükséghidon. Ez persze nem ideális megoldás, de megszoktuk, mert a stabil hidak időnként felvannak robbantva.”

Keresve sem lehetett volna Újvidékre s általában az itteni viszonyokra jobban vonatkozó színpadi művet találni a Pistinél, ugyanakkor a rendező érdeme, hogy a darab újvidéki előadása nem akar sem tenyérbe-mászóan időszerű, sem pusztán helyi vonatkozású lenni. Az előadás végi, várost bemutató Pisti-monológból kihagytak minden Pestre vonatkozó konkrétumot, de ezeket jó érzékkel nem helyettesítették újvidéki utalásokkal, mégis szüntelen magunkra és korunkra kell gondolnunk.

László Sándor rendezésének mai, közvetlen élettapasztalaton alapuló, a lenni vagy nem lenni között feszülő gondolati íve van, amelyet célszerűen kialakított színpadi nyelven, jól kiválasztott színpadi eszközökkel és csapatjátékot vállaló, fegyelmezett színészekkel ad elő.

Ha az előadás a vízen járás próbájával kezdődik, és Krisztusnak a keresztről való levételét követően nem a Megváltóhoz, hanem a túlélés receptjét leleményesen alkalmazó viszonteladóhoz szálló kollektív fohással zárul, félreérthetetlen a mondandó: csodák pedig nincsenek. Hiába hiszi az író úr, hogy tud vízen járni, hiába szeretne Pisti másokért meghalni, becsületes, őszinte, tiszta lenni, mindez csupán vágy. A szenvedés stációt Örkeny a XX. század második fele magyar történelmének válságos eseményeihez köti, emberi passió zajlik, amelyet azzal tehetünk elviselhetővé, hogy özvegy Varsányiné példáját követjük. Ez amennyire kiábrándító, talán annyira vigasztaló is lehet, még ha nem vagyunk is mindannyian képesek rá.

Az előadás keserű vigasszal szolgál, való

ságtartalma azonban itt és most egy percig sem lehet kétséges: nem annyira Pistiről vagy a Pistikről szól (a színlap minden Pistit csak Pistinek nevez, nincs Félzseg, Tevékeny, Kimért Pisti, mint Örkenynél), hanem a korról. Amikor a remek komikus ellenpontokkal megoldott kivégzési jelenetet látjuk, melyben Pisti egyszerre gyilkos és áldozat, nekem azok a katonák és rendőrök jutnak eszembe, akiket a hatalom nyilvánosan be nem vallott testvérháborúba hurcolt. Amikor a színpadon halandza nyelven bírósági tárgyalás zajlik, a magyarországi koncepciós perek helyett, melyek Örkenynek modellül szolgáltak, a nálunk naponta megrendezésre kerülő sajtópe-rekre kell gondolnom. Amikor a szereplők az égbe nyúló létrát csodálják, amely olyan magas, hogy a csúcsát sem látni, és amelyen a

hős Pisti trónol, akkor a mi csodálatos újjáépítésünkről olvasható ámtások ötlenek fel bennem. Amikor a Pistibe szerelmes Szőke Lány lelkesen közli, hogy Pistiről utcát, stadiont, habos tortát, vörösbort neveztek el, sőt, hogy „a bécsi szeletet ezentúl Pisti szeletnek hívják”, óhatatlanul hasonló honi örültségeink jutnak eszünkbe, amikor az étlapokról törölni akarták a bécsi és párizsi szeletet, s a török kávé átkeresztelték szerb kávéra. Talán ezzel, a nézőben öntudatlanul is létrejövő többszörös hangsúlyáthelyezéssel hozható összefüggésbe Rizi kiemelt s megváltozott szerepe. Ahogy a piaci zsibáruressá kinevezett özvegy Varsányiné a kor és a hely terméke, ugyanúgy kap az előadásban fontos szerepet a jövőmondó cigányasszonnyá formált Rizi. Szélmóssága (Mezei Kinga

ügyesen mutatja meg) nyilvánvaló ugyan, de az is, hogy a kisemmizett népnek szűk-sége van reményt keltő hazugságokra.

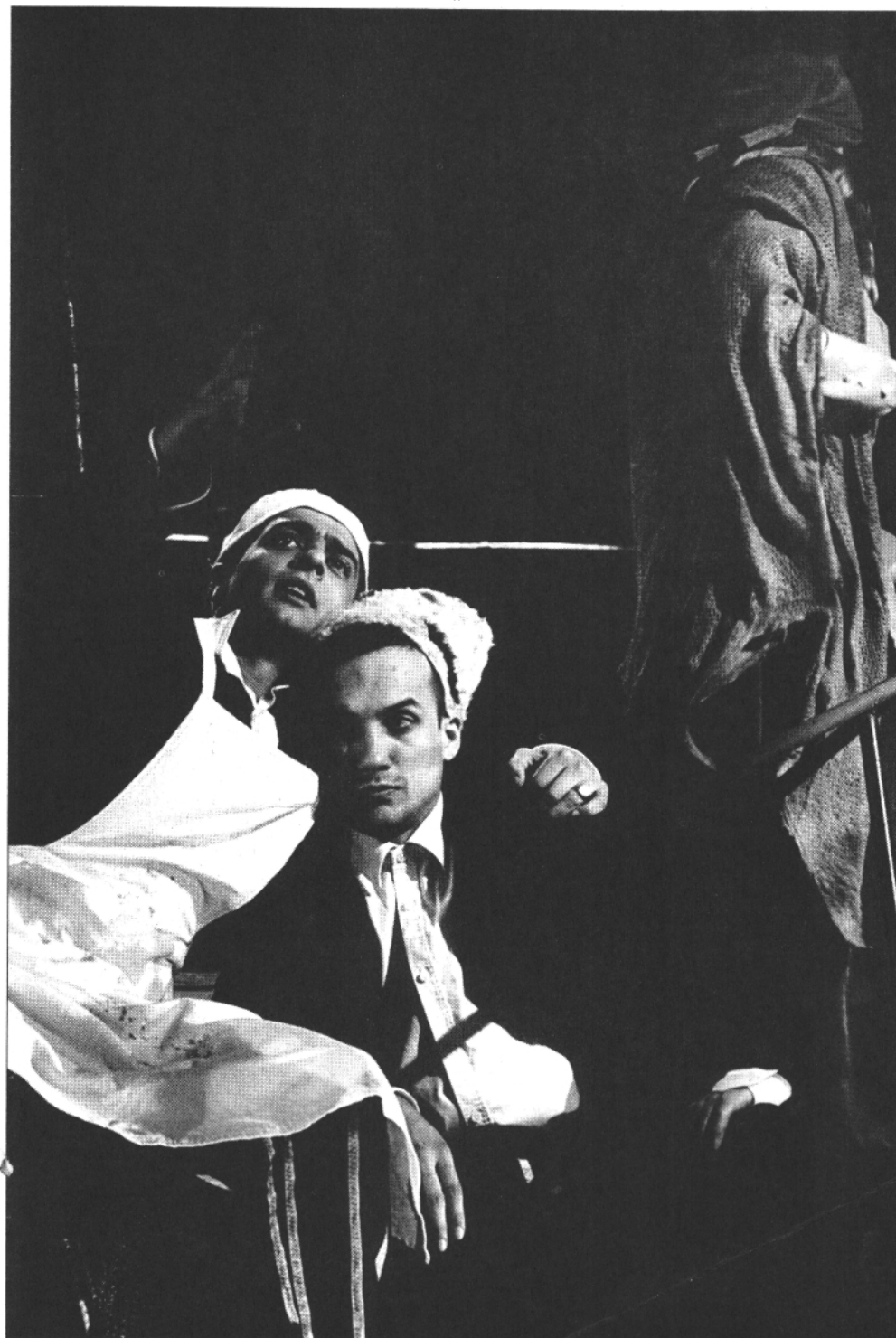
Hogy Örkeny István dicséret és vitatott mozaiktörténete a rendezői olvasat következtében jelen idejű történelmi drámaként él és hat az újjvidéki színpadon, abban jelentős része van az együttes egyenletes, helyenként magas színvonalú kollektív teljesítményének. A szereplők szinte kivétel nélkül jó érzékkel egyensúlyoznak a figyelmet keltő egyéni és az előadás egységét szavatoló kollektív jelenlét között. Nagypál Gábor mindig más módon és mégis mindig ugyanolyan alappistiként jó helyzetremtő és -értelmező készséggel látja el az előadás motorjának fontos szerepét, ebben segítőtársa a számos szerepcserét hasonlóan jól megoldó Szloboda Tibor. Az utóbbi időben rendre kitűnő Balázs Áron, akire az Örkeny elképzelt Félzseg Pisti szerepe hárult, elsősorban az előadást záró nagymonológban remekel, addig inkább csak hasznos csapatjátékos. Akárcsak Pásthly Máttyás határozatlan Papája, Ábrahám Irén anyaián elfogult Mamája, Krizsán Szilvia lágyan elomló, elementáris nőiességű, célszerűen butácska Szőke Lány, Jaskov Melinda némán is figyelmet keltő Kislánya. Egyedül Magyar V. Attila Pistijeivel nem érttem egyet; nem hiszem ugyanis, hogy pusztán hangerővel bármilyen szerep megoldható lenne. A színész nem először él ezzel a nyilván jobb híján választott s jónak vélt megoldással. Mivel igen tehetséges színésztől várok, örömmel vállalnám, ha kételyemről ki-

GEROLD LÁSZLÓ

Örkeny István: Pisti a vérzivatarban (Újjvidéki Magyar Színház)

Díszlet: László Sándor. Jelmez: Janovics Erika. Zene: Mezei Kinga, Pesitz Mónika. Fény: Szöllősi László. Rendező: László Sándor.

Szereplők: Nagybal Gábor, Magyar V. Attila, Balázs Áron, Szloboda Tibor, Pásthly Máttyás, Ábrahám Irén, Krizsán Szilvia, Mezei Kinga, Faragó Edit, Jaskov Melinda, Német Attila, Szabó Attila, Z. Tényi Edit, Bíró Árpád, Pesitz Mónika.

Nagypál Gábor (A Pisti) és Szloboda Tibor (az egyik Pisti) (Révész Róbert felvétel)